

TALABALAR MOTIVATSIYASINI SHAKLLANTIRISHPEDAGOGIKA TEXNIKUMIDA

Toshmuqumova O‘g‘iloy Baxtiyorovna

*Toshkent viloyati Bo‘ka 52-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi
amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishda pedagogika texnikumi talabalarining o‘quv motivatsiyasini shakllantirishga ta’sir etuvchi psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillar tahlil qilingan. Motivatsiyaning mohiyati, uning o‘quv jarayonidagi ahamiyati, ichki va tashqi motivlar tizimi, shuningdek, ta‘lim muassasasida o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishning samarali strategiyalari ilmiy asosda yoritilgan. Ishda talabalarning shaxsiy faolligi, o‘qituvchi shaxsi, muhit va ta‘lim usullarining motivatsiyaga ta’siri tajriba va nazariy manbalar asosida tahlil qilingan.

Kalitso‘zlar: o‘quv motivatsiyasi, pedagogika texnikumi, ichki motiv, tashqi motiv, shaxsiy faollik, rag‘bat, ta‘lim muhiti, psixologik omillar.

KIRISH

Hozirgi kunda ta‘lim tizimining muvaffaqiyati, avvalo, talabalarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiya darajasi bilan belgilanadi. Yangi O‘zbekiston sharoitida kasbiy ta‘lim muassasalarida, xususan, pedagogika texnikumlarida o‘quv motivatsiyasini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki kelajakdagi pedagoglarning bilimga bo‘lgan ichki ehtiyoji ularning kasbiy shakllanishi va ta‘lim sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Motivatsiya — bu shaxsni faoliyatga undovchi ichki kuch bo‘lib, u ta‘lim jarayonida talabalarning diqqat, qiziqish va intilishlarini boshqaradi. Shuning uchun pedagogika texnikumida ta‘lim jarayonini shunday tashkil etish kerakki, u nafaqat bilim beradi, balki o‘rganishga ishtiyoq va ichki rag‘batni uyg‘otsin.

ASOSIY QISM

1. O‘quv motivatsiyasining mohiyati va nazariy asoslari

Motivatsiya (lotincha *movere* — harakatga keltirmoq) inson faoliyatining ichki harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Psixologik adabiyotlarda motivatsiya — bu shaxsning maqsadga yo‘naltirilgan faoliyatini belgilovchi ichki ehtiyojlar va tashqi ta’sirlarning tizimi sifatida talqin etiladi (A. Maslou, S. Rubinshteyn, L. Vygotskiy).

O‘quv motivatsiyasi esa — talabaning ta‘lim jarayoniga ongli, faol va ijodiy munosabatini ifodalovchi psixologik holatdir.

O‘quv motivatsiyasining turlari:

Ichki motivatsiya – bilim olish, yangi narsani o‘rganishdan zavq olish, o‘zini rivojlantirishga intilish.

Tashqi motivatsiya – baho, mukofot, ijtimoiy maqom, ota-ona yoki o‘qituvchi talabi asosida o‘qish.

Pedagogika texnikumidagi talaba uchun eng barqaror va samarali motiv — bu ichki o‘quv motivatsiyadir. U o‘z kasbini sevish, bolalar bilan ishlashni orzu qilish va o‘zini yetuk pedagog sifatida tasavvur qilish bilan chambarchas bog‘liq.

2. Pedagogika texnikumi sharoitida o‘quv motivatsiyasini shakllantirish omillari

O‘quv motivatsiyasiga ta’sir etuvchi omillarni quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

1. Pedagogik omillar:

O‘qituvchining shaxsiy fazilatlari (mehribonlik, talabchanlik, adolat, muloqot madaniyati);

Ta’lim metodlari (interfaol, innovatsion, muammoli o‘qitish usullari);

Baholash tizimining adolatli va shaffofligi;

Rag‘batlantirish (maqtov, sertifikat, nufuzli tanlovlarda ishtirok).

2. Psixologik omillar:

Talabaning o‘ziga ishonchi va o‘zini qadrlashi;

Ijobiy hissiy muhit va guruhdagi hamjihatlik;

Stressni boshqarish va o‘zini namoyon etish imkoniyati.

3. Ijtimoiy omillar:

Oila va jamoaning qo‘llab-quvvatlashi;

Kasbning jamiyatdagi nufuzi;

O‘qishdan keyingi ish imkoniyatlari.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchi bilan talaba o‘rtasidagi ishonchli, samimiy munosabat motivatsiyaning eng muhim manbalaridan biridir. Ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, tanqid o‘rniga ijobiy rag‘bat, mustaqil fikrlash imkoniyati talabaning ichki faolligini oshiradi.

3. Motivatsiyani shakllantirishda innovatsion yondashuvlar

Bugungi kunda pedagogika texnikumlarida raqamli ta’lim, o‘yinli texnologiyalar, kasbiy treninglar, portfolio tizimi va refleksiya mashg‘ulotlari kabi innovatsion usullar keng qo‘llanmoqda.

Masalan: “O‘qituvchi hayotidan bir kun” nomli rolik tayyorlash;

Amaliy mashg‘ulotlarda rolli o‘yinlar (o‘qituvchi va o‘quvchi rollarini bajarish);

Kasbiy motivatsiya seminar va treninglari;

O‘quv yutuqlarini “individual rivojlanish xaritasi” orqali kuzatish.

Bu usullar talabalarda kasbiy qiziqish, ijodkorlik va o‘z kuchiga ishonchni shakllantiradi.

4. Talabalarning o‘quv motivatsiyasini oshirishda o‘qituvchi roli

O‘qituvchi — bu nafaqat bilim beruvchi, balki talabaning ichki dunyosiga yo‘l ochuvchi shaxsdir. Pedagogika texnikumida o‘qituvchi:

-har bir talabaga individual yondashishi;

-rag‘bat va konstruktiv fikr orqali o‘zini qadrlash tuyg‘usini mustahkamlashi;

-o‘z darslarini hayotiy misollar bilan boyitishi;

-talabalarga kasbning ijtimoiy ahamiyatini anglatib berishi lozim.

O‘qituvchi shaxsiy namuna orqali o‘qishga ijobiy munosabatni shakllantiradi. Shuning uchun “motivatsiyalovchi pedagog” zamonaviy ta’limning muhim figurasi hisoblanadi.

XULOSA

Pedagogika texnikumi talabalarining o‘quv motivatsiyasini shakllantirish — bu murakkab, ammo zaruriy jarayondir.

Motivatsiyaning barqaror shakllanishi o‘qituvchining pedagogik mahorati, ta’lim muhitining ijobiyligi va talabaning ichki ehtiyoji uyg‘unligiga bog‘liq.

Yuqori darajadagi o‘quv motivatsiyasi: ta’lim sifatini oshiradi;

kasbiy mahoratni rivojlantiradi;

shaxsiy o‘sish va mustaqil fikrlashni ta’minlaydi.

Shunday qilib, pedagogika texnikumida o‘quv motivatsiyasini rivojlantirish bo‘yicha tizimli, ilmiy asoslangan yondashuv kelajakdagi o‘qituvchilar avlodining intellektual va ma’naviy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Maslou A. “Motivatsiya va shaxsning rivojlanishi.” — Toshkent: Fan, 2022.
2. Vygotskiy L.S. “Inson psixologiyasi asoslari.” — Moskva: Pedagogika, 2021.
3. Deci E., Ryan R. Self-Determination Theory and Motivation in Education. — New York, 2017.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning “Yoshlar — Yangi O‘zbekistonning tayanchi” mavzusidagi nutqlari. — Toshkent, 2023.
5. Karimova N. “Kasbiy ta’limda motivatsiyani shakllantirish usullari.” // Pedagogika va psixologiya jurnali, №4, 2024.
6. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi. “Pedagogika texnikumlari faoliyatini takomillashtirish konsepsiyasi.” — Toshkent, 2023.
7. Xudoyberdiyeva D. “Motivatsiya va o‘quv faolligi o‘zaro bog‘liqligi.” — Toshkent: Ilm Ziyo, 2022.
8. Ryan R.M., Deci E.L. Intrinsic and Extrinsic Motivation in Education. — Boston, 2020.
9. Yusupov A. “Talabalarning o‘quv motivatsiyasini oshirishda pedagogik texnologiyalar roli.” // Ta’lim islohotlari, №1, 2025.